

HATÁR GYŐZŐ

Pótvendég

Furcsálkodva néztünk körül a pompás régiségkereskedésben, amelynek sima képű, idősecske tulajdonosa a gyomra fölött paposan összefont kézzel követte kíváncsi tekintetünket. Ez: jó-lenne-ha-volna. Az: ingyen-se-kell. Eméz: bárcsak-ne-lenne-olyan-drága. Amaz: csinoska-de-nem-a-mi-esetünk. A feleségem egy kutyát vizsgálgatott. Hatalmas házórző újfundlandi volt, barátságosan elhevert a csergén, de fekete leffentyűi alatt nyakroppintó állkapcsok lappangtak, s ezek az állkapcsok nem sok jót ígértek a betolakodó idegennek. Csak a szeme zománcos csillogásán lehetett észrevenni, hogy terrakotta és nem él.

– Valaha nagy divat volt – készségeskedett a halk szavú régiségkereskedő.

– Ne tartsuk fel az urat – szoltam oda az asszonynak –, egy kliense már mióta vár. És a háttal ülő lüszterkabátos előkelő úrra mutattam.

– Ez?! – fogta még halkabbra a szót a boltos, tán hogy kliensét ne hozza zavarba – ez?! – és átvezetett a ritkaság-rakaszok között, hogy elébe kerüljünk. – Nézzék meg jobban.

Hol lekaptam a szemem róla, hol ráemeltem. A feleségem átsikló tekintettel, lopva megnézte; hanyagul s közömbösen, mintha mást mustrálna.

– Vizsgálja meg nyugodtan – biztatott a kereskedő, megint azon a gégebajos hangon. Csak tudnám, mire véljem ezt az ájtatos suttogást. De szót fogadtam. Most, hogy szembekerültem vele, a szeme mintha megrebbeint volna, ahogy idebiccentett. Regisztrálta jelenlétünket, de nyugodtan várt. Amíg bemutatják.

– Gyűjtő...?! – kérdeztem, magam is suttogva, a boltos modorában, mert már rámragadt és találgatni kezdtem, a műgyűjtők melyik kategóriájába soroljam a kényelmesen terpeszkedő pirosposztag idegent, hogy tán óragyűjtő-e avagy kitömöttmadárgyűjtő, bronzfigura, avagy dobozoltpillangó-gyűjtő.

– Ez?! – nézett rám a boltos, pajkos megütközést mímelve. – Nem gyűjt. Őt gyűjtik.

Iparkodtam palástolni meghökkenésemet, de most már tüzetes vizsgálat alá vettem az üldögélő úriembert; de Éva lányának esze ágában sincs, hogy virtust csináljon az önuralomból, és:

– *Jesusom!* – kapott a szájához Kornélia, hogy kacsójával elfojtsa azt, amit már kimondott; ahogy régi regényekben a valóra rádöbbszenni szokás.

– *Úgy van,* asszonyom, etalálta – hagyta helyben a megállapítást a boltos, jelentőségteljes suttogással.

Harminc-negyven körüli úr lehetett, kissé múltszázadiasan öltözve – de mai nap, a divat elsikkadása idején ez ugyanúgy lehetett a tegnap, mint a holnap divatja; bár a minőség és a kifogástalan elegancia, amit a színösszeállítás, a szabás és az anyag sugárzott, a modern elhitványodástól idegen volt. Barnavörös pepitaság, dohánybarna (avagy inkább a kiszívott tajték színére emlékeztető) bokavédő, meggypiros lakkcipő; bohémes rajzú, csupa hajtóka selyembársony zakó, ingmellfodor, gyémánt villanású kézelő, óralánc végén talizmánnal játszódo-bíbelődő finom ujjak; hanyagul keresztbe vetett láb. Onnan gondolom, hogy negyven felé haladóban, mert a szeme körül már

megjelentek az első szarkalábak, de azért az arca huncutul üde és fiatalosan félmosolyos: olyan ember félbefejejtett mosolya, aki túlságosan sokat tud a világról, semhogy... de elég közel jár az ifjúsághoz, hogy azért még... Impozáns magánkönyvtárra való egész bőr fóliánsok hosszú sorát gyanítottam a szeme mögött – hogy mindazt a műveltséget, amit megemészteni érdemes, ez a kiművelt koponya már megemészttette volt. Emberismeret és béke sugárzott megvesztegető lényéből – a finoman őszülő, pelyhes pofapamatokból (ez megint divat) – az, hogy ismeri a gyönyör fáradalmait, az élvencek-hajhászok szilaj keserűségét az evangélium tisztasága előtt, a megbocsátás örömeit és az elősettenkedő Kísértő elkergetésének művészetét. Világlátottság, elégedettség, kiterjedt, nagyhatalmú család, családi és képviselői összeköttetések, unottas édelgések kedvesével, szájízek találka előtt és találka után, de mértéktartás a találkarendezésben – mely légyottok otthoni lefürdéssel, lepihenéssel és egy görög auktor olvasásával végződnek (Theokritosz? Eunápiosz? Diodorosz?), olvasás közben el-elmélázva, melázás közben bele-beleolvasva; s most a keresett világfi, a megbecsült *causeur* csak azért nem gyakorolja a társalgás művészetét, mert éppen az elméncség kardpengéit – élécnek rettegett törét élesíti a melankólia köszörűkövén; mely fenőkö az életpasztalat drágán szerzett kincse, s csak annak adatik, aki ilyen párnásan alászabott, dús, vörös plüssbárony karosszéken vesztég megülve, olyan főúri ablakon kitekintve s olyan, sajátjának mondott erdősegeken, havasokon jártathatja meg tekintetét, amilyen főúri ablakokat mi, közönséges halandók csak elvétve, körülvezetési palotalátogatáskor vehetünk tisztelettudó szemügyre, s amilyen erdei, havas magasságokban a kor tulajdonjoga nem jár.

– Melegen ajánlom – sugdosódott tovább a boltos, és megigazította a karosszék rojtja-bojtja alól hátul kikandikáló árcédulát, hogy ne lássuk.

– Mi ez? – kérdeztük Kornéliával, majdhogynem egyszerre, egy gondolattal, afféle összeszokott házaspár. A boltos buzgón magyarázta.

– Ez, kérem? Múlt századi. Hetvenes–nyolcvanas évek. Kutyám mindig van, azt sokat csináltak: a félhomályban elriasztotta az ajtó előtt ólálkodó betörőt; kutyát százával gyártottak. Ez sokkalta ritkább. Persze az ára is, ahhoz mérten...

A kereskedő elemében volt, de nem mondta.

– Mégis: micsoda?

– És tessék megnézni, kérem. Sehol pattogzás, repedés, hibátlan a zománc. Ide tessék lépni, nagyságos asszony, innen, félprofilból... Ki mondaná, hogy nem él?

– Való igaz, ki mondaná? S nemcsak hogy él: szóra nyílik a szája, szinte hallom, amit mondana...

– Vagy ha mégse mondja – fűzte tovább Kornélia –, csak azért, hogy elharapja, visszanyelje, és tapintatosan másnak engedje át a szót.

– Az úri vendég! Az ideális vendég!

– A vendég plátói ideája!

– *Úgy van*, uraságod fején találta a szöveget. Az, teljességgel.

– Teljességgel *mi?!*

– Pótvendég.

Elragadtatottan összefordultunk Kornéliával, és összevettünk. Pótvendég! Pazar! A régiségkereskedő torokbajos hangján tovább magyarázta:

– Az. Pótvendég. Kiválóan alkalmas arra, hogy. Például. Ha valaki a vendégek közül lemondja. Vagy a meghívást az utolsó pillanatban nem fogadja el. Vagy elfogadja, de nem jön el. Önök csak előveszik a pótvendéget a házi lomtárból, beviszik a társalgóba, és a hiányzó vendég helyére ültetik.

– Becipelni? Legalább egy mázsa; beleszakadunk.

– Begurítják.

– A szék is hozzá jár?

– Nemcsak hogy vele jár, de hozzá van építve, egy darab az, kérem; és az árba is.

Bele van kalkulálva.

Pillantásom a Kornéliáéval találkozott. Egyet gondoltunk. Iszonyú volna. Emelgetni, mint a hullát. És honnan tudjuk, nem valami gondosan preparált hulla-e, a modern plasztikbalzsam polivinil hártya alatt. (Arról nem is szólva, hogy hátha *voyeur* volt, amíg élt...)

Beleborzongtunk.

Amilyen goromba, ügyetlen fuserálás a Plasztikon minden figurája ehhez képest, s amilyen apróra kirészletezett, pókhálóráncokig, pórusokig finoman színezett; milyen biológiai hűséggel egyénített és tökéletes ez a mienk, a Pótvendég. Csak épp hogy nem lélegzik. A boltos tovább lelkendezett (váltig csak suttogva):

– Gurul az, kérem, az eredeti rézgörgőkön, de még mennyire hogy gurul. Van is nagy kacagás, ha felfedezik, hogy kicsoda: mindjárt megélnékül a társalgás. Gondolja el uraságod, nagyságos asszonyom, gondolják csak el. Még ha nem is hívnak meg senkit, akkor is. Begurítják, maguk közé veszik. Időnként felébólintanak (a biccentő-szerkezete még működik), mosolyt váltanak, odahunyorognak, unszolják, kávéztatják, no vegyen még a süteményből. Hármasban hallgatnak zenét; ha úgy tetszik, hármasban enyelegnek. A vendéglátás illúziója, teljességgel. A Pótvendég szebbé varázsolhatja az életet. Tartalmasabbá. Meghittebbé.

Értő pillantást váltottunk nejemmel.

– Az ára...?!

– Azonnal mondom.

A boltos eltűnt üvegkalitkájában, hogy könyvét felütve, megkeresse a portéka árát; mi meg, a vásárlás előérzetében, kedvtelve csellengtünk körül a boltban, és izgottan nézelődtünk. Mint aki eltökélte – kerül, amibe kerül: a portéka az övé lesz.

Ügyet se vetettünk rá, s alig vettük észre a könnyű fogatot, sem azt, hogy mikor. Csak elébe kanyarodott, s odagördült. Kornélia fedezte fel, hogy a kirakati tarkaságon kimutatva, kesztyűjével intett: ni, fiáker. Bár annak valami különös volt.

Fényes szőrű, fekete jószág kapált kényesen a festett lakkrudak villájában, kocsisa pedig magasan hátul, fenn trónolt a hintóforma, ciradás kalitka fölött – ajtaján a címer kulcsos-koronás, pajzsa arany. Köpenysuhogásra lettünk figyelmesek, meg arra, hogy valaki botjával leveri magáról a százados port (a boltos fel se nézett a könyvéről, amelyben böngészett). Az idegen úr felállt plüssbárony székéről, s anélkül, hogy arc kifejezésének nyájasságából valamit is veszített volna, teljes hosszában kinyúlt. Magasabb volt, semmint ültében gondoltuk volna.

– *Jesszus!* – mondta Kornélia másodszor is, de most igazán közel az ájuláshoz. Magam is beleborzongtam, amint utánanézttem a szálás alaknak az ajtó felé menet, távozóban.

Az ajtóban még megfordult, és egy utolsó oldalpillantást küldött felém – a szemem közé egyenest. Nem álltam tekintetét, velőmíg hatott.

– *Csomagoltassa be.*

És elefántcsont-faragású botjával felém bökött. Mosolygó fensőbbiség, legázoló közöny.

A fátyolos mély bariton hallatára rokonszenvem kirobbanó ellenszenvre vált. Hogy majd megadom én ennek a pímasznak.

– Há! Há! Há!...

Hápoztam. (Képzeltém? Vagy csak akartam?) A boltos már ott állt az üvegkalitka ajtajában, pápaszemét a homlokára tolva.

– Megvan! Itt van! Az ára...

Elválták a szavát.

– Nem fontos.

– Szolgálatjára. – Gégebajos-rekedtes suttogásában a meglepődésnek semmi nyoma. Kócmadzagos pápaszeme az orrára csúszik, könyvét leereszti. – Akkor mind a kettőt, gróf úr?

– Csak a fickót.

– Csak ezt az egyet-igenis-alázattal.

– Jól eltalálták a fizimiskáját.

– Hatszázötvenezer, de egyedüli példány, szignálva.

– Azt is csupán a fizimiskájáért; mert hogy olyan ostobácska.

– Szolgálatjára.

– És küldesse a palotába.

– Meglesz, gróf úr.

Hurutos sípolással, mély legörnyedés.

Az ajtóból hüvelykujjcsettintés (egy-kettő!) – az újfundlandi feltápáskodik, és bundáját szétrázva, zománccfényesen követi gazdáját. Odakint lomha lendülettel felugrik a hintó öblébe, amely súlyától megremeg, s urával együtt elnyeli – azzal már gördül is.

A megdöbbenéstől dermedten állok: se hápogni, se köpni, se nyelni. Nem tudok. Pillanatok múlva, amikor a dermedtség már szűnőfélben volna – akkor veszem észre: dehogyan is van szűnőfélben. Hogy *igazán* nem tudok hápogni. Ettől még jobban össze-dermedek.

Zsibbadó agyamra érthetetlen nyomás nehezedik, s rászáll valami kristályos homály.

A mázas fénylésen keresztül már csak annyira emlékszem, hogy valami tagbaszakadt bolti tróger felkapja Kornéliámat, és a hátára penderíti. Kornélia gerendaformán elfekszik vállán, és ha a segélykiáltás a torkára is fagyott, hát a tekintetén nyoma sincs, hogy látna is vele, amíg lomhán a raktár felé menet lóbálódzva idenéz.

Valami zizegő barna göngyöleg tekeredett rám hullámpapírformán, kissé megdöntöttek, hogy alámhurkolják a zsineget, felraktak, és már vittek is, nem tudom, kik-merre-hova. Abban a zötyögést formázó sarokban (ha az volt, de már a szekérszögés is, mintha; már az se nekem szólt) belebámultam a belső sötétbe, ahova utoljára tettem – de nem láttam magam sehol.